

DE REDACTIE PRIVAAT

PLEIDOOI VOOR EEN TERUGHOUDENDE RECHTSLEER

De bijdrage van de rechtsleer aan het rechtsvindingsproces is betrekkelijk weinig onderzocht, althans minder dan de bijdrage die wetgeving en rechtspraak daaraan leveren. Dit houdt ongetwijfeld verband met het feit dat de rechtsleer een niet-verbindende rechtsbron is en dat zij, ten aanzien van wetgeving, rechtspraak en rechtspraktijk, slechts een adviserende rol speelt.

Rechtsleer is overigens een verzamelnaam die heel diverse vormen geschriften omvat. Benevens (meer of minder) academische proefschriften en (meer of minder) op de praktijk gerichte hand- en praktijkboeken, zijn er (soms nauwelijks) kortere geschriften, m.n. artikelen, overzichten van rechtspraak, noten onder rechterlijke beslissingen, boekbesprekingen. Een speciale plaats nemen conclusies in die in rechtszaken, meestal voor de hoogste rechtscolleges, door procureurs- of advocaten-generaal worden genomen: een speciale plaats omdat zij een bijzondere vorm van rechtsleer uitmaken, nl. jurisprudentiële rechtsleer, waarin een brug wordt geslagen tussen de doctrine en een concreet rechterlijk geding.

Welke vorm van rechtsleer ook bedoeld is, één zaak staat vast dat is de grote explosie die de rechtsleer, en meer in het bijzonder de nederlandsstalige rechtsleer, in België heeft gekend (de senioren onder ons herinneren zich nog de legendarische overzichten van nederlandsstalige rechtsliteratuur die de niet minder legendarische René Victor telkenjare in het R.W. publiceerde en waarin de toen nog schaarse geschriften de hemel werden ingeprezen). De redenen voor deze explosie zijn talrijk: er zijn veel meer juristen dan vroeger, waardoor het aantal juridische auteurs en lezers navenant is toegenomen, jonge vorsers worden betoelaagd om een proefschrift voor te bereiden, de (talrijke) universiteiten beklemtonen het onderzoek en wedijveren onder elkaar om de beste resultaten voor te leggen („publish or perish”), fel competitieve uitgevers schuimen de markt af op zoek naar steeds nieuwe publikaties. Dankzij de fiscale aftrekbaarheid van professionele kosten zijn (te) dure en (te) talrijke publikaties koopbaar, ingevolge de informatisering van bibliografische gegevens is de toegankelijkheid tot de (titels van) juridische publikaties sterk verhoogd.

Niemand zal het nut van de verwetenschappelijking van het juridisch beroep in twijfel trekken. Ook hier geldt dat overdaad schaadt. Er wordt m.i. op dit ogenblik te veel geschreven (ik heb er zelf duchtig aan mee gedaan). Veel van wat geschreven wordt, is een nutteloze herhaling van wat elders, vaak reeds duidelijker, te boek staat en vindt zijn verantwoording soms alleen in het beleid van concurrerende uitgevers, concurrerende redacties of concurrerende universiteiten om een nieuwe reeks respectievelijk een nieuw tijdschrift of een nieuwe lessencyclus (en bijhorende publikaties, met naambekendheid voor de „editor” en niet voor de auteur zelf) op de markt te brengen. De losbladigheid van bepaalde reeksen werkt slordigheid in de hand (omdat de auteur erop vertrouwt dat hij een te vlug klaarge maakte tekst bij een eerstvolgende aflevering kan „verbeteren”). Slordige teksten zijn meestal te lange teksten (het is veel moeilijker een korte, goed doordachte tekst te schrijven dan een lange). Heel wat juristen die geen bijzondere aanleg hebben om te schrijven, worden door redacties en uitgevers tot schrijven aangezet. De competitiviteit tussen vorsers leidt tot overdreven originaliteit en een moeilijk taalgebruik (om toch maar iets nieuws of ietwat anders te schrijven).

Mijn besluit: er is al heel wat gepleit voor terughoudendheid in hoofde van de wetgever (al lijkt de roep naar deregulering verstomd te zijn). Zo ook wordt er regelmatig gepleit voor een terughoudendheid in hoofde van de rechter (marginale toetsing) in een of ander gebied. Is de tijd niet aangebroken voor een ook wat terughoudender opstelling van de rechtsleer, waarbij de voorkeur gaat naar lezenswaardige (en dus niet ellenlange) proefschriften en monografieën die inzicht geven in de grondstructuren van het recht in een bepaald gebied, naar (vastbladige) voor de praktijk nuttige handboeken en monografieën en overzichten van rechtspraak, naar korte en heldere artikelen en jurisprudentienoten met een maximum aan in- en voorlichting en een minimum aan persoonlijke commentaar, met andere woorden naar geschriften die er niet op bedacht zijn de uitgebreide kennis of originaliteit van de auteur uit te stallen maar wel de lezers in hun juridische activiteiten te ondersteunen? Men moet jammer genoeg vaststellen dat het uitgeversbedrijf nu zo gestructureerd is dat voor dergelijke nuttige geschriften minder auteursrechten worden betaald dan voor het verzamelen en reproduceren van wetteksten. De kwantiteit haalt het vaak op de kwaliteit.

W. VAN GERVEN